

ENGÅNGSINFLATIONEN

FINANSMINISTERNS beskrivning av den engångsförskjutning uppåt av pris- och lönenivån, som han på diffusa grunder vägrar beteckna som inflation, kan i korthet återges på följande sätt: Priserna på i utlandet producerade varor stiga. Detsamma gäller våra egna exportvaror. Förutsatt att prisstegringen i huvudsak är lika stark, d. v. s. att bytesrelationerna inte försämras, få vi lika stora mängder importvaror för samma mängd exportvaror som förut, fast avräkningen sker i högre pris. Realt sett betyder detta, att vår inhemska standard kan förbli lika hög, bl. a. därför att den inhemska produktionen vid lika god tillgång på utländska råvaror, bränslen m. m. inte behöver inskränkas utan kanske t. o. m. i viss utsträckning kan ökas genom effektivare utnyttjande av egna resurser. Följaktligen, och detta är finansministern mycket angelägen att framhålla för svenska folket, behöver gemene man inte inskränka sig utan kan leva som förut.

Detta uttalande från auktoritativt håll är synnerligen betydelsefullt. Ty när herr och fru Medelvensson dagligen ställas inför nya kraftiga fördyringar, märka de genast på ett fullt klart och oemotsägligt sätt, att pengarna inte räcka till för oförändrad standard. De inte endast måste inskränka sig, utan inskränkningarna komma till stånd helt automatiskt, vilket står i direkt strid med finansministerns försäkran. Herrskapet Medelvensson kan inte få priserna att gå tillbaka i utlandet, när inte ens svenska staten kan det, men det kan dra den fullt logiska slutsatsen, att det behöver mera pengar för att köpa lika mycket varor som tidigare. Inkomsterna, som för de anställda äro löner och för arbetsgivarna vinstmarginaler, måste följaktligen höjas. Det är i detta sammanhang intresseorganisationernas huvuduppgift att fördela den allmänna inkomsthöjningen på ett väl avvägt sätt inom ramen för den reala standard, som regeringen förklarat, att svenska folket har råd till. Däremot kunna organisationerna inte åläggas något självständigt ansvar för penningvärdet, så länge de hålla sig inom den angivna ramen. Det kan inte anses vara deras uppgift

Engångsinflationen

att sätta en annan och snävare ram för standarden i strid mot regeringens klara uttalanden.

Frågan om engångsinflationens oundviklighet och storlek måste således prövas med hänsyn till det avgörande argumentet för dess försvar. Är finansministern på objektiva grunder berättigad till påståendet, att gemene man inte behöver inskränka sig?

Härför fordras för det första, att importens sammansättning inte undergår någon försämring, vilket i huvudsak innebär, att tillförseln av råvaror och bränslen inte minskas. Redan på denna punkt har det visat sig, att finansministerns argumentation inte är helt hållbar. Det räcker med en hänvisning till kolfrågan. Vidare äro de internationella prisstegringarna, som hittills särskilt markerat träffat råvarorna, uttryck för knapphet härpå utomlands. I vissa fall kan detta förhållande väntas medföra minskad tillförsel på råvaror, vilket självfallet inte kan kompenseras med frukt eller färdigvaror.

För det andra är höjden av de importerade varornas inhemska priser i hög grad en rent monetär, valutapolitisk fråga och sammanhänger med kronans yttre värde, d. v. s. växelkurserna. Enklarest kan den saken åskådliggöras med ett exempel. Ett parti ull, som i augusti 1949 kostade 1 000 dollars vid import, betingade sig vid dåvarande dollarkurs alltså ett svenskt pris av 3 600 kronor. Vid oförändrat dollarpris skulle det i dag genom devalveringen kosta 5 200 kronor. Fördubblas ullpriset, betyder detta alltså ett svenskt pris av 10 400 kronor i stället för 7 200 kronor. Genom samverkan av dessa båda faktorer, den utländska prisstegringen och devalveringen, skulle fördyringen i detta exempel från 3 600 kronor i augusti 1949 till 10 400 kronor i dag vara 6 800 kronor eller 188 procent. Härav faller 100 procent på de utländska producenternas höjda priskrav och 88 procent på den monetära faktorn, den svenska växelkurspolitiken.

Möjligheterna att föra en självständig valutapolitik äro emellertid under rådande förhållanden begränsade och i alldeles särskilt hög grad avhängig av betydande reserver av internationella betalningsmedel, främst guld och valutor. Tyvärr ha de under åren 1946—49 förlorade reserverna inte kunnat återvinnas och följaktligen heller inte vår frihet att genom ändrade växelkurser dämpa den utländska prisstegringens verkan på de svenska priserna. Återuppbyggande av en tillräcklig guld- och valuta-reserv är emellertid under alla förhållanden nödvändig, och härigenom skulle ett verksamt medel att hejda inflationen ånyo kunna ställas

till svenska folkets förfogande. Härför erfordras emellertid, att inte alla utländska betalningsmedel, som intjänas genom exporten m. m., omedelbart förbrukas för import. Otivivelaktigt skulle det medföra någon liten inskränkning av den reala standarden, att t. ex. 10 procent av årsinkomsterna på utrikeshandeln avsattes för detta ändamål, vilket bleve ungefär 600 miljoner kronor. Även till denna synpunkt tar finansministern inte hänsyn, när han lovar svenska folket en oförändrad standard. Han får då också förlåta, att han inte blir trodd på sitt ord, om han talar om en engångsförskjutning uppåt av pris- och lönenivån som avgränsad företeelse. Ty hur långt denna skall gå, ligger helt och hållet i utlandets skön, och det blir för vårt lands del blott att hjälplöst följa med, såväl när priserna gå upp som ned.

För det tredje är finansministerns politik på det egna området, statens affärer, ett vederläggande i sak av påståendet, att herr och fru Medelsvensson inte behöva inskränka sig. Genom ett finurligt konstruerat skattesystem med mycket brant stigande progressivitet kanaliseras automatiskt en växande del av varje ökning av penninginkomsterna till statskassan. Därtill komma andra ökning av skattebördan. Det måste då bli mindre behållen inkomst över för gemene man att köpa för, även vid en efter den utländska varuprisstegringen avpassad höjd lön, och det märker han med detsamma. Men så långt ifrån att ha blivit tillfrågad, om han vill vara med om en sådan inskränkning, underblåses han i sina miss-tankar, att här sker något otillbörligt, genom regeringens försäkran om att han har rätt till samma standard. Man gör klokt i att inte göra sig skyldig till nedvärdering av denna omständighet. Det skattebetalande svenska folket, som fram till senaste årsskiftet gav ut månatligen i runt tal 400 miljoner kronor i skatter till staten, avses nu i hastig takt skola höja denna betalning för de närmaste 18 månaderna till cirka 520 miljoner kronor i genomsnitt. Denna höjning är så pass kraftig, att den inte kan undgå att kännas av men också att vara ett utmärkt motiv för krav på kom-pensation under förhanden varande förutsättningar. För statens del är det dessutom långt ifrån fråga om någon inskränkning utan tvärtom motsatsen med tanke på dess ständiga utgiftsökningar.

Frågan om behövligheten av inskränkningar i svenska folkets livsföring liksom skälen härtill är inte invändningsfritt besvarad med regeringens politik. Inte heller gäller detta frågan om inflationens oundviklighet och storlek. Finansministerns ekonomiska program går således ut på att å ena sidan bibringa allmänheten

Engångsinflationen

den föreställningen, att denna kan bibehålla en oförändrad standard, samtidigt som han är i full färd med att skattevägen inskränka den till förmån för statens utgiftsbehov. Människor, som äro hänvisade till att leva på sparade medel, pensioner eller andra fasta inkomster, behöva säkerligen inga extra skatter för att känna av inskränknigen. För dem skorrar regeringsförklaringen särskilt illa i öronen.

Kanhända vore det klokare att vid behandling av inflationsproblemet gå till väga på ett något annat sätt genom att ställa frågorna i denna ordning. Behövas inskränkningar överhuvud taget med hänsyn till den internationella råvarusituationen och rustningarna? Om de behövas, för vilket ändamål skola de då ske? För att tillgodose statens utgiftsexpansion eller för att bygga upp en valutareserv, som kan ge möjlighet till en självständig valutapolitik i syfte att i sinom tid kunna dämpa den utländska prisstegringens återverkan i de inhemska svenska priserna och därmed även skapa förutsättningar för bättre kontroll över prisstegringarnas kedjereaktioner — liksom över engångsinflationen?
